

БОРДЗЯ, паводле павер'яў, апякунка тых, хто нядаўна ўзяў шлюб у адрозненне ад *Любмела*, які апякуе жаніха і нявесту. Б. ўяўлялі надзвычай мілавіднай жанчынай, хоць і не зусім маладой, заўсёды ўсмішлівай, з доўгімі светлымі валасамі, з аголенымі да калень нагамі, з голымі рукамі. У адной руцэ яна трымае нейкую галінку (магчыма, чарадзейную палачку), а ў другой — зёлкі і краскі. Б. старанна памагае маладой сям'і, ні на хвіліну не перастае лунаць над мужам і жонкаю. Ёй вядомы варожыя адносіны *Яркуна* да сябе і да ўсіх замужніх і жанатых. Паводле нар. паданняў, Б. некалі сябрывала з Яркуном, але той пасля пакінуў яе і настолькі ўзненавідзеў, што стаў пастаянна пераследаваць яе і рабіць шкоду. Але паколькі Яркун не можа нашкодзіць Б. (яна карыстаецца прыхільнасцю грамавержца *Перуна*), то ўсю сваю злосць Яркун вымяшчае на людзях, што нядаўна ўступілі ў шлюб, якіх і апякуе Б. Таму яна ўвесь час вядзе барацьбу з Яркуном. Каб дамагчыся большых поспехаў у ёй, яна выпрошвае ў *Перуна* для дапамогі двух духаў — *Гарніка* і *Паветніка*, якіх рассылае ў розныя мясціны дзеля ўсталявання ладу і сяброўства паміж маладымі мужам і жонкаю. Казалі, што ў ноч пасля шлюбнага застолля Б. нястомна скача, пяе і бегае ад радасці, што паспела на зло Яркуну з'яднаць дзве новыя істоты. На другі дзень шлюбу яна нібыта нябачна прысутнічае за сталом у маладых і частуе іх. У іхнія стравы быццам для ўмацавання між імі добрых адносін падлівае нейкія кроплі і кідае розныя краскі, зёлкі. За гэты падпечны звычайна ў першыя дні пасля шлюбу ставяць для Б. на стол прыбор, напоўнены рознымі прысмакамі, а потым пераносяць яго на ноч на покуць. І хоць стравы гэтыя з'ядалі каты ці вылівала нейкая забабонная старая жанчына, беларусы верылі, што выстаўленае з'ела Б., тым самым паказаўшы сваё пабрацімства з маладымі. У народзе казалі: «Разбордзілася, як за Бордзяю» — гэта значыць, жыве шчасліва, багата, нібы яе апякуе Б. (выраз датычыў жанчын, якія кепска жылі ці зусім не жылі са сваімі мужамі); «Каб з цябе Бордзя смыкнула» — значыць, пакінула, пазбавіла свайго апякунства; «Гэ, бо не ад Бордзі» — гэта значыць, шлюб адбыўся не па каханні. Імёны Б. і Яркуна згадваліся ў нар. песнях. Пад

гэтым імем Б. была вядома ў Мінскай, часткова Віцебскай і Магілёўскай губернях, пад іншымі імёнамі — па ўсёй Беларусі.

Літ.: Д р е в л я н с к и й П. [Шпилевский П.] Белорусские народные поверья // Журн. М-ва нар. просвещения. 1852. Лит. прибавление №3.

У. А. Васілевіч.

БОТЫ-СКАРАХОДЫ, чарадзейныя боты, якія казачныя героі традыцыйна выкарыстоўваюць для хуткага пераадолення вялікіх адлегласцей. У адным з запісаў М. Федароўскага функцыя ботаў трасфармуецца: гэта ўжо боты, якія не пакідаюць следу. Такія боты парабак выслужыў у чорта і з іх дапамогай украў сівага каня, за якога атрымаў яшчэ адзін чарадзейны прадмет — торбу-самадайку.

Літ.: F e d e r o w s k i M. Lud białoruski. T. 2. Kraków, 1902.

К. П. Кабыніцаў.

БОХМАТ (Б о х м а ч ы х а) Матруна, казачніца пачатку 20 ст. з в. Чудзін Ганцавіцкага раёна. У пачатку 20 ст. ад яе запісаў казкі А. Сержпудоўскі. Казка Б. «Агонь у сэрцы, а розум у галаве», надрукаваная А. Сержпудоўскім у 1926 (перавыдадзена на бел. мове ў 1964, 1978, на рускай — 1958, на нямецкай у 1966–80), з'яўляецца творчай распрацоўкай традыцыйнага сюжэта пра падарожжа да сонца, вядомага ў 5 апублікаваных бел. варыянтах. Б. пазнае барацьбу за лепшую долю, развівае ідэю пра тое, што вялікага шчасця, гармоніі яснага розуму і гарачага сэрца можна дасягнуць толькі ўпарты высакародны чалавек. Герой, якому «бліснуло сонейка ў голаў», саграе сваё сэрца каханнем да дачкі сонца і выклікае ўзаемнае пачуццё. Лырызм гэтага твора неадлучны ад яго філасафічнасці. У зборніку А. Сержпудоўскага таксама апублікавана па-майстэрску расказаная Б. дзіцячая казка «Першае яечка» («Разбітае яечка»), папулярная сярод усходнеславянскіх, балцкіх і балканскіх народаў, і казка пра выбар жаніха «Хітрэй свету не будзеш» (апрацавана Х. Лялько), якая не мае варыянтаў у надрукаваным матэрыяле.

Літ.: С е р ж п у д о ў с к і А. К. Казкі і апавяданні беларусаў з Слуцкага павета. Мн., 1926; Б а р а г Л. Р. Беларуская казка. Мн., 1969.